

Vezetői összefoglaló

A kutatás a Digitális Jólét Nonprofit Kft. megbízásából készült el, kapcsolódva Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájához (DGYS). Jelen kutatás célja egyrészt az volt, hogy a Digitális Gyermekvédelmi Index egyik eleméhez, a kiskorúak online kockázati kitettségét illetően módszertani és tartalmi munícióval szolgáljon. A kockázati kitettség mérését illetően a jelenlegi legátfogóbb nemzetközi kutatássorozathoz, az EU Kids Online tapasztalataira épülő Global Kids Online (GKO) kutatásokhoz kapcsolódik ez a pilot kutatás. A kutatás fő témája az online zaklatás volt, ezen belül nagyobb hangsúlyt fektetve az eddig kevésbé kutatott olyan területekre, mint a szexting (szexuális jellegű képek küldése, megosztása a neten).

Fontos célja volt a kutatásnak, hogy a nemzetközi kutatási designokat valamelyest az ország sajátosságaira szabja (akár a mérőeszközök adaptálása, akár az eredmények értelmezése esetében). Akár az EU Kids Online, úgy ez a hazai kutatás is a vegyes módszertan mellett tette le a voksát, vagyis egyaránt alkalmaztunk kvalitatív és kvantitatív módszereket, amit egyaránt indokolt a téma érzékenysége és a célcsoport jellege (gyerekek). A meglévő erőforrások és időkorlátok miatt két korcsoportot választottunk ki, a 7-8. évfolyamos és a 10-11. évfolyamos tanulókat. A nagymintás kérdézet online bonyolítottuk e két korcsoport körében, a szülőket is bevonva, a magyar kérdőíveket eszerint alakítottuk ki a nemzetközi standardok alapján. **Az online adatfelvétel 2020 őszen zajlott, 5432 szakképzésben tanulóól és 1432 szülőtől kaptunk értékelhető válaszokat.** A szülői és tanulói két külön minta, ami családonként nem összekapcsolható, de a fő eloszlásokat tekintve nagyon hasonló (megye, nem, településtípus), ezért összehasonlítható. 2020 tavaszán és nyarán pedig három megyében zajlott le a **18 fókuszcsoportos beszélgetés, ahol összesen 50 szülőt és 50 tanulót értünk el.** Készült még ezeken felül tíz családi interjú, ahol a kérdőíveket mélységében és személyesen kérdeztük le külön-külön a tanulóval és a szülővel (itt benn tartottuk a legérzékenyebb kérdésblokkot, amit a tanuló maga töltött ki).

A vizsgálat újszerűnek mondható négy okból is:

- az online zaklatás több, gyakran érzékeny (pl. szexting) formájára is rákérdezt
- szülőket is megkérdezt a témában
- a kvalitatív vizsgálat a fiatalokat ért online zaklatás jelenségét mélységében próbálta meg feltárni
- a kvalitatív vizsgálat során a leghátrányosabb helyzetű, roma tanulókat is sikerült elérni.

A kutatás korlátai

- nagymintás kutatás csak a szakképzésben tanulók és szüleik körében zajlott (itt országosan reprezentatív arányokról is beszélhetünk), az általános iskolai és gimnáziumban tanulókat kevésbé tudtuk elérni. Ennek oka, hogy míg a szakképzésért felelős ITM aktívan segítette a kutatást, addig ugyanezt nem sikerült elérni a köznevelési szektort képviselő EMMI esetén.
- a téma érzékenységének és az online adatfelvételnek betudhatóan magas arányban voltak azok, akik némely kérdésnél kitértek a válaszadás elől, ugyanakkor erről a csoportról is sikerült többváltozós elemzéssel többet megtudni.

Online zaklatás

A 2018-as PISA vizsgálat alapján a zaklatás mértéke Magyarországon „átlagos”-nak mondható, a 15 éves tanulók kicsit több, mint egyötöde az, aki beszámolt zaklatásról, **A HBSC legfrissebb jelentése alapján az online zaklatás terén a magyar 15 éves lányok egyötöde, a fiúknak 18%-a jelezte, hogy az elmúlt néhány hónapban érte atrocitás.** Ezzel a kutatásban résztvevő országok közt az előkelő

hatodik helyet foglaljuk el (Litvánia, Lettország, Ukrajna, Lengyelország és Bulgária mögött) (WHO, 2020).

Jelen kutatás a szakképzésben ennél magasabb arányokat talált. Az online zaklatásokkal kapcsolatban általánosságban kérdeztük a tanulókat arról, hogy történt-e velük bármilyen kellemetlen dolog az interneten, és ha igen, mit éreztek és hogyan kezelték. A lányok 37,5%-ával, a fiúk 25,6%-ával elfordult ilyen az elmúlt évben, többnyire csak néha, de a lányoknál több volt a gyakoribb előfordulás. Őket érzékenyebben is érintette a dolog, köztük több volt, akit legalább egy kicsit felzaklatott az adott eset, a fiúkhoz viszonyítva.

Összességében a szakképzésben tanulók hatvan százaléka nem számolt be zaklatásról, a tanulók 14 százalékát zaklatták, 6 százalék volt, aki csak zaklatott és 9 százalék zaklatott és zaklatták is. 11 százaléka a tanulóknak ezekre a kérdésekre inkább nem válaszolt. A többváltozós elemzés alapján azt mondhatjuk, hogy ez utóbbi csoport jegyeiben leginkább az egyszerre zaklató és zaklatott csoporthoz hasonló. Ez alapján elmondható, hogy **a szakképzésben az elmúlt évben a tanulók 34 százalékát érte zaklatás és 26 százalék a zaklatott másokat. A tanulók egyötöde mindkét csoportba tartozónak tekinthető.** A csak zaklatottak körében szignifikánsan több lányt találunk, míg a zaklatók és nem válaszolók körében inkább fiúkat.

A szülők nem látnak mindent, ez is kiderült. **A szülők nagyobb arányban válaszolták (kétharmaduk), hogy az elmúlt egy évben nem érte olyan dolog online a gyermekét, ami felzaklatta volna. A szülők egyötöde szerint néha előfordul és három százalékuk szerint az online zaklatás gyermekük életében igen gyakori.** A szülők nyolc százaléka nem tudott nyilatkozni ebben a kérdésben. Jellemző módon a tanulóknál alacsonyabb arányban jelezték azt is, ha gyermekük zaklatott valakit (5%).

Ismerkedés a neten

Legtöbbször barátokat, új ismerősöket kerestek a fiatalok a világhálón, ezt már 60%-uk csinálta legalább egyszer és valamivel több, mint **a válaszadók fele (52%) már ismerősnek jelölt az interneten olyan személyt, akivel azelőtt még személyesen sohasem találkozott. Közel egynegyedük (23%) már fényképet is küldött olyasvalakinek, akivel korábban még nem találkozott. Más embernek 15%-uk adta ki magát, személyes adatot pedig 17%-uk küldött el.**

A neten való ismerkedés a szülők válaszai alapján is eléggé elterjedtnek tekinthető. **A szakképzésben tanuló fiatalok szüleinek 36 százaléka jelezte, hogy a gyermekének volt olyan személlyel kapcsolata az interneten, akivel személyesen nem találkozott és egyötödük válaszolta, hogy a gyermeke találkozott személyesen valakivel, akit az interneten ismert meg.**

A fiatalok közel hatoda szembe találta magát azzal a dilemmával, hogy találkozzon-e személyesen olyasvalakivel, akit a neten ismert meg, és más kapcsolata nem volt vele előtte. Amikor konkrétan tettük fel a kérdést, hogy meg is valósult-e ilyen találkozó, akkor viszont a fiatalok három tizede igennel válaszolt. Az esetek többségében kortársról, háromnegyedében ellenkező neműről van szó, tehát a net a párkapcsolati ismerkedés terepe. Erre utal az is, hogy arra a kérdésre, hogy mit éreztek a legutóbbi ilyen találkozó alkalmával a túlnyomó többség azt felelte, hogy boldog volt, tehát pozitív élményként maradt meg benne. Habár a lányoknál – az alapvetően pozitív kép mellett – összességében némileg kisebb mértékű volt a lelkesedés.

A fiatalok közepesen veszélyesnek ítélik meg az idegenekkel való találkozást és a szülőknek is egynegyede nem ítéli meg ezt kockázatos tevékenységnek. A tanulók nagyban építenek a kortársak segítségére. Tipikus válasz volt, hogy elmennének egy idegennel egy találkozóra, „*ha van közös*

ismerős, ha eljön velem egy barátom, ha jobban megismerem, ha küld ő is képet és kiderül, hogy valódi személy, nyilvános helyen találkozónak”. Láthatólag bíznak magukban: „Elmennék a találkozóra, de vigyáznék, hogy nehogy baj legyen.” vagy „Ez nem Amerika, meg ehhez hasonló országok. Persze itt is vannak veszélyek, de megfelelő óvintézkedések mellett nem kellene, hogy történjen semmi rossz.” Érdekes módon a szülők egy része is mintha nem állna a helyzet magaslatán, a megtörtént esetek közt található ilyen is: „A barátnőm elkezdett levelezni egy nála sokkal idősebb férfivel, ő találkozni akart vele. Anyukájának nem volt vele gondja, viszont én nem bíztam benne, ezért elmentem a barátnőmmel, hogy megtudjam, mik a szándékai a férfinak.”

Szexuális tartalmak a neten

A szexuális jellegű tartalmakkal való találkozás érezhetően már egy kényesebb kérdés volt, az online kérdőívben megkérdezett fiatalok kicsit több, mint ötöde inkább nem válaszolta meg az erre vonatkozó kérdést. De nem elhanyagolható a kitettség, **a fiatalok fele, 50,2%-a találkozott már ilyenekkel**. Ahogy az eddigiek alapján sejteni lehetett, ezen a téren megint csak eltérő képet kaptunk, ha külön-külön vizsgáltuk a fiúkat és a lányokat. Egyfelől a fiúk válaszmegtagadása jelentősebb, mint a lányoké, másfelől a válaszadók közül a fiúk jóval nagyobb arányban láttak már ilyen (71,4%), mint a lányok (55,4%). Mindazonáltal az is érzékelhető, hogy a fiúk inkább örülnek ennek, vagy nem zaklatja fel őket túlságosan, miközben a lányok nagy része inkább semleges, de közel három tizedüket (28,7%) legalább egy kicsit felzaklatja, ha ilyen lát (vö. fiúknál ez az arány 12,8%).

A célzott szexuális online üzenetek terén a fiatalok 42%-a nem kapott és nem is látta, hogy ismerőse ilyen kapott volna. És – a válaszmegtagadások miatt – hasonlóan **40% körül van azok aránya, akik már találkoztak szexuális jellegű üzenetekkel, vagy ismerősön keresztül vagy saját tapasztalatként**. Ugyanakkor ez az arány a fiúknál magasabb, mint a lányoknál.

A képek, videók forrása szintén árulkodó, míg a fiúk kicsivel kevesebb, mint fele tudatosan keresi az ilyen tartalmat, pornó oldalakat látogat, addig a lányok legtöbbször véletlenül futnak bele kérés nélkül felugró oldalakon a szexuális jellegű képekbe, videóba. Ez egybecseng az érzéseikkel is. A fiúk viszonyát az ilyen képekhez a céltudatos élvezetkeresés jellemzi, addig a lányokét a nehezen kikerülhető bosszúság. Mindenesetre a kitettség szempontjából fontos információ, hogy **a mintában lévő tanulók számára vetítve a felugró ablakok a fiatalok hatodát biztosan megtalálja** – ez egy alsó becslés (hiszen nem tudjuk, hogy azok körében, akik inkább nem válaszoltak, mi a helyzet).

Részletesebben is megkérdeztük azokat, **akik kaptak már szexuális jellegű üzenetet** (N=1668), hogy milyen formában és kitől kapták azokat. **Több, mint kétharmaduk látott már másokról készült meztelen fényképeket vagy videókat. Az érintett lányok felétől (!), a fiúk negyedétől kértek szexuális jellegű információkat.** A fiatalok fele megosztotta az őt ért kellemetlenséget a barátaival, míg **30%-uk senkivel sem beszélt erről**, az anyjának pedig csak a fiatalok 11%-a mondta el. A fiatalok fele letiltotta a küldő személyt, 30%-uk törölte az illető minden üzenetét. Miközben 27% semmit nem csinált, és csak a fiatalok ötöde jelentette a problémát.

A teljes populáció 3-4 százaléka jelezte, hogy valaki kényszerítette, hogy készítsen vagy küldjön meztelen, vagy szexuális jellegű fotókat. Ez mintegy 7000 gyereket jelenthet a szakképzésben.

A szexuális jellegű visszaélések terén meglepően sok szülő is találkozott azzal, hogy az interneten szexuális tartalmú képeket látott a gyerek. 24 százaléka szerint a szülőknek történt ilyen, 29 százalék nem tudja és kevesebb, mint a fele mondta azt, hogy ilyen nem történt. A szülők több, mint egytizede válaszolta, hogy a gyerekük kapott kéréses üzenetet pornó honlapok linkjével, vagy kapott szexuális tartalmú üzenetet. Ugyanakkor **elenyésző arányban nyilatkoztak, hogy a gyerekük csinált valami**

hasonlót (1,7%), vagy, hogy célzottan rá akarták venni a gyereket valamilyen szexuális jellegű beszélgetésre, cselekvésre.

A személyesebb és durvább jellegű online szexuális zaklatások esetén jóval nagyobb azon szülők aránya, akik egy ilyen jellegű dolgot sem említettek (95%), három százalék egyet említett, egy százalékuk kettőt és másik egy százalék ennél többet. Viszont itt egyértelműen az idősebb, tanulási vagy viselkedési problémákkal küzdő szakiskolás lányok azok, akiket szignifikánsan jobban érint ez a probléma.

A zaklatás oka és természete, a zaklatók csoportja

A fókuszcsoportos beszélgetéseken résztvevő szülők szerint a legáltalánosabb problémának a közösségi oldalakon idegenektől érkező kéréstlen megkeresések, bejelölések tekinthetők. A jelenségre és annak veszélyeire minden csoportban említettek példát is. A védekezés leghatékonyabb módja a kéréstlen megkeresések azonnali törlése, erre az egyszerű stratégiára a megszólalók – elmondásuk alapján – rendszeresen fel is hívják gyermekeik figyelmét. A gyors törlés miatt a legtöbb esetben nem is derül ki, hogy milyen célból történt a bejelölés. A roma szülők azonban konkrétabb példákat is említettek, melyekben idősebb férfiak üzenetei szerepeltek, s a megcélzottak 12-15 éves lányok voltak. Ugyanezek a szülők hívták fel a figyelmet a „kamuprofilok” veszélyeire is, melyeket valódi ismerősök hoznak létre azért, hogy a gyermeküket „belerángassák valami rosszba”, például megszervezzenek egy verekedést valahol a városban.

A tanulói beszélgetések alapján egy ettől eltérő kép rajzolódik ki. **A gyerekek egységesen úgy vélik, hogy gyakoribb, hogy valakit ismerősök zaklatnak, mint hogy ismeretlenek.** „*Vannak ilyen gyenge emberek, akik szeretnek inkább online nekimenni valakinek, mert előben nem mernék. És akkor ott hatalmasabbnak érzi magát.*” A negatív kommentek egészen széles skálán mozoghatnak a másik fizikumára tett megjegyzésektől („*csúnya a kezed, vagy bénán táncolsz*”) a veszekedésen át a fenyegetésig. Néha egyszerű félreértések is konfliktusokká eszkalálódhatnak, különösen akkor, ha emojik hiányában a fogadó fél félreérti az üzenetet: „*Az is lehet, hogy valakinek azt írod viccből, hogy hülye vagy, és ezen nagyon megsértődik, és nagyon magára veszi, te meg nem úgy szántad.*”

Azok közül, akik már találkoztak közvetlenül vagy közvetve online zaklatással, négyötöde a kinézete és viselkedése miatt gondolta, hogy valakit zaklattak online, a válaszadók fele pedig a bőrszint is említette. **Mind a fiúk, mind a lányok a testképpel kapcsolatos csúfolódást élik meg a legsúlyosabb problémaként** – ez egybecseng a fókuszcsoportos beszélgetések tapasztalataival is.

Ugyanakkor **kétharmad körüli azok aránya, aki szerint a véleménye, vagy meggyőződése miatt zaklatnak valakit és ez a nézet a zaklatókra erősen jellemző.** Több kutatás érdekes eredménye, hogy a diákok szerint a virtuális bántalmazás súlyosabb, mint a fizikai, a legkevésbé súlyosnak pedig a verbális erőszakot tartják (Fehérpataki, 2014, Heliotis, 2015). A bántalmazót nem külső megjelenési jegyek (kövér, szemüveges, tájszólás, szokatlan beszédstílus, szokatlan öltözék, eltérő rasszjegyek, stb.) sarkallják, hanem sokkal inkább személyiségjegyek, tipikus reakcióminták és (különösen fiúk esetében) a fizikai erő az elkövető, illetve hiánya az áldozat oldalán. A szorongóbb, érzékenyebb, csendesebb, visszahúzódóbb, alacsonyabb önbecsüléssel rendelkező, magányosabb diákok gyakrabban válnak áldozattá (Fehérpataki, 2014).

A fentieket ez a kutatás is alátámasztja. A lányok többet olvasnak, mint a fiúk, de a zaklatási csoportok szerint vizsgálva érdekes módon éppen **a zaklatottakra jellemző a gyakoribb olvasás.** A zaklatott lányok illetve a nem válaszoló fiúk szignifikánsan többet olvasnak. Kérdés, hogy azért zaklatják őket,

mert kirínak a szakiskolás közegből, vagy azért olvasnak, mert kiszorulnak a kortárs csoportból. Mindenesetre a zaklató lányok és fiúk mondták legnagyobb arányban, hogy soha nem olvasnak (60-62%). Az is érdekes, hogy mind a lányok, mind a fiúk körében a zaklatók azok, akik akárcsak az olvasás terén, a legnagyobb arányban válaszolták, hogy soha nem sportolnak (17-20%). A családi összetételt tekintve a zaklatók csoportjaiba tartozó tanulók jóval nagyobb arányban laknak olyan háztartásban, ahol sem az édesanyját, sem az édesapát nem jelölték be.

A szöveges bejegyzések közt a tanulói kérdőívben többen is említik, hogy valakit azért zaklatnak, mert „értelmiségi” vagy „értelmiségi módon viselkedik” Nagyon szomorú és egyben ijesztő képet mutat ez a gyerektársadalomról, ahol azokat szorítják ki és zaklatják, akik próbálnak megfelelni az iskola világának és a deviáns viselkedés az, amely a kortárs csoport bámulatát vagy félelmét kivívja. (A gyerektársadalom tulajdonképpen csak követi a felnőtt társadalomban egyre inkább kirajzolódó értelmiségellenes hangulatot).

Az online zaklatás és az offline erőszak kéz a kézben jár. A zaklatók csoportjai jóval nagyobb arányban vallották be, hogy berúgtak már, volt rendőrségi ügyük, vagy hogy verekedtek. A csak zaklatók magabiztos társaságnak tűnnek, akik elsősorban a másik véleményét gondolják kifogásolhatónak és szignifikánsan nagyobb arányban találjuk itt az iskolázottabb szülők gyerekeit (érdekes módon ez főleg a lányokra igaz). Nem meglepő módon azok, akik nem érintettek egyik oldalon sem, inkább a közösséghez tartozónak érzik magukat, de leginkább ez éppen a zaklatókra jellemző. Tehát ők ugyan nem szeretnek tanulni és az iskolát magát nem szeretik, de a közösségben meghatározó szerepük lehet. Ez arra is felhívja a figyelmet, hogy a kortárs csoportokban divó értékek is mennyire meghatározóak lehetnek.

A nemek között jellegzetes különbségek vannak, a fiúk és férfiak zártabbak és rejtőzködőbbek A lányok jóval nyíltabban válaszoltak a kérdésekre, ezáltal az érintettségük is jobban kirajzolódott, jobban felzaklatták őket az online atrocitások és szignifikánsan nagyobb arányban vannak jelen a csak zaklatott tanulók csoportjában. **A fiúk szignifikánsan nagyobb arányban vannak jelen a zaklatók csoportjában, de jóval nagyobb arányban is tértek ki a válaszáds elöl, mint a lányok, éppen ezért az áldozatok körében jóval kevésbé látszódnak.**

Szembeötlő volt az online adatok elemzése során az is, hogy a szülői kérdőíveket elsősorban nők, az anyák töltötték ki (86%). Az apa kevésbé hangsúlyos jelenlétére utal az is, hogy a tanulók majdnem negyven százaléka nem él együtt az édesapával. Áruklodó az is, hogy a **tanulók inkább képben vannak az anyukák végzettségével** (itt csak 9,7% válaszolta, hogy nem tudja, míg az apukák esetében ez 13,2%).

Az, hogy a **férfi válaszádsók látványosan nem akartak az online szexuális zaklatásra vonatkozó kérdésekre válaszolni**, visszaadja a tanulói adatbázisban tapasztalható mintázatot, ahol szintén a fiúk voltak azok, akik inkább nem válaszoltak a kérdésekre. A férfiak és fiúk úgy tűnik, szégyellik vagy leplezik az érzelmeiket és jól láthatóan a kommunikáció híján (ami az adatok alapján a családokban nem feltétlenül van jelen) nincs is nagyon lehetőségük fejleszteni azokat. Így a fiúk és férfiak érzelmi fejlődése hagy némi kívánnivalót maga után.

Az online zaklatás, agresszió megítélése és az arra adott válaszsok is jellegzetesen különböznek a lányok és fiúk között. **A lányok óvatosabbak és jóval inkább a megbeszélés és tanácsadás pártján állnak, a fiúk online viselkedése kockázatosabb, a megoldásaikban pedig agresszívabbak vagy passzívabbak, mint a lányok.** Ez nem független a szülők nevelési habitusától.

A szülői habitusok – nem kommunikálunk eleget és jól a gyerekekkel

A szülők saját és gyermekeik tevékenységeit is hajlamosak idealizálni. A tanulók 8-10 éves koruk óta a neten vannak és heti 3-4 órát, hétvégén akár 6 órát is lógnak rajta. A fókuszcsoportos beszélgetések alapján fontos tanulság, hogy a szülők idealizáltan mutatják be az otthoni internethasználatot a használati mód/funkciók szempontjából is. Elmondásuk alapján a gyerekek az iskolából hazaérkezve a kötelező feladatok elvégzését letudva szoktak csatlakozni a netre, tevékenységük általában célirányos és tudatos. A szórakozás (például filmnézés) leginkább hétfégi tevékenységként van jelen az életükben. Az idő haszontalan eltöltésére kevesen utaltak valós problémaként, inkább kockázati tényezőként jelölték meg. Valamennyien tisztában voltak az online világ egyéb kockázataival is, de a családjuk online kockázati kitettségét két okból is alacsonynak gondolták. Egyrészt kevés személyesen megélt rossz tapasztalatról tudtak beszámolni, másrészt úgy érezték, hogy az ő gyermekük inkább felkészült a kellemetlen helyzetekre, mint mások.

A szülők bevallásuk szerint gyakran (60%) beszélgetnek gyermekeikkel a nethasználatról, ami elsősorban a biztonságos használattal kapcsolatos és a gyermek biztonságára vonatkozik. Ezzel szemben a szakképzésben tanulóknak csak egyötöde válaszolta, hogy gyakran elbeszélgetnek arról a szülővel, hogy mit csinálnak a neten. **A szülők harmada állította, hogy gyakran állít szabályokat az internethasználatban, a tanulóknak viszont csak 10 százaléka szerint fordul elő ez gyakran. A tanulók válaszai alapján a szülők mintegy négyötöde sohasem ellenőrzik az üzeneteiket vagy azt, hogy milyen honlapokat látogatnak.** Az applikáción belüli vásárlásokat már inkább, 18 százalék néha, 15 százalék pedig gyakran teszi ezt. A tanulók harmada szerint a szülei nem nagyon vannak tisztában azzal, hogy mit csinálnak az interneten, hatvan százalékuk szerint nagyjából vagy teljesen tisztában van vele, 10 százalék pedig nem tudta megítélni. (A szülőknek viszont 83 százaléka vélte úgy, hogy nagyjából vagy teljesen tisztában van vele, hogy mit csinál a gyereke a neten.)

Minél idősebb a gyerek, illetve minél nagyobb településen él a szülő és minél iskolázottabb, annál inkább megengedőek a szülők. Minél fiatalabb a gyermek, vagy ha lány, vagy szakképző iskolába jár és a szülő kevésbé iskolázott és kisebb településen élnek, annál több mindent korlátoznak a nethasználatban a szülők. A lányokkal szemben a szülők általában szabályozóbbak, de a községben lakó szülők, illetve a szakiskolás lányok szülői körében különösen szembeűnő a lányok és fiúk eltérő kezelése, ahol a lányokat sokkal inkább korlátozzák. A fiúk esetén viszont gyakran elengedik a gyeplőt.

Fontos megjegyezni, hogy minél erősebb a segítő-kommunikáló szülői magatartás, annál inkább vannak szabályok az internet használatát illetően. Ez azt mutatja, hogy a szülő és gyermek közötti jó kapcsolat és a normákat követő és megkövetelő szülői magatartás összefügg. Ugyanakkor **megkülönböztethető a korlátozásokat strukturáló tudatos szülői magatartás, illetve a korlátozásokat nem strukturáló (mindent tiltó), kevésbé tudatos szülői magatartás. Ez utóbbi inkább jellemző a hátrányosabb helyzetű megyékben lakó kevésbé iskolázott lányos szülőkre.** Ez utóbbi mintázatot a kvalitatív vizsgálat is alátámasztotta.

A tanulói válaszok alapján két fő szülői habitus különült el egymástól. Az egyikre a segítő, kommunikáló, a másikra a kontrolláló, szabályozó hozzáállás jellemző. Az iskolázottabbak és a nők inkább kommunikálnak, a kevésbé iskolázottak jobban szabályoznak/korlátoznak, de egyben többet is vannak együtt a gyerekekkel netezés közben (ami abból is adódhat, hogy nincs külön szoba, ahova elvonulhatnának) és többet is biztatják a gyereket az internet felfedezésére (ami gyakran éppen az internetet nem túl jól ismerő, nem kockázattudatos magatartást is takarhat). Ugyanakkor az adatokból felsejlik egy harmadik típusú szülői habitus is, amire leginkább a kommunikáció és kontroll hiánya a jellemző.

Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy a gyerek neme és iskolatípusa szerint találunk-e tipikus különbségeket, meglepő módon azt találjuk, hogy mind a két szülői habitus jobban kitapintható a lányok körében. Ez arra utal, hogy a szülőknek a lányokat illetően van inkább konzekvens nevelési stratégiája. A fiúk esetében sem a kommunikáció, sem a szabályozás terén nincs letisztult szülői habitus. A lányok körében viszont a technikumba járó lányok jeleztek inkább kommunikáló és segítő szülői attitűdöt, a szakképző iskolába járó lányok esetén a kontroll az erősebb szülői hozzáállás.

Minél iskolázatlanabb a szülő és minél bizonytalanabb a saját nethasználatát illetően, annál kevésbé konzekvens és szofisztikált a gyerek internethasználatát érintő stratégiája, illetve annál inkább követ egy nemi sztereotípiát, ahol a lányokat megvédendőnek tartják, a fiúkat viszont olyanoknak, akik megvédik magukat. Azáltal, hogy a lányokra jóval nagyobb és gyakran erősen kontrolláló és tiltó szülői figyelem hárul, megerősítik a lányokban az áldozati szerepet, míg a fiúk esetén, a kommunikáció és kapcsolatszegény szülői magatartás az agresszori-férfias szerepet erősítik.

Mégis, ha megnézzük a fiatalok csoportjait, azt látjuk, hogy még a kontroll vagy tiltás is jobb, mint amikor nincs semmi. A zaklatók és a választ megtagadók csoportjára jellemző leginkább a kommunikáció- és kontrollhiányos szülői magatartás, ami arra utal, hogy a szülő és gyerek között nincs igazán kapcsolat. A kapituláló, a gyermekét magára hagyó szülő szinte automatikusan kitermeli az agresszorok csoportját. Azok a tanulók, akik egyaránt zaklatnak és zaklatják is őket, jóval erősebben találkoznak otthon a tiltással. A kommunikáló-segítő szülői magatartás termeli ki leginkább a nem zaklató gyerekeket (akiknek egy részét sajnos zaklatják mások).

Az online zaklatásra irányuló kutatások terén – miután ez a csoport a leginkább tetten érhető – a zaklatottak vannak az előtérben. Mégis, ha a jelenséget valóban meg akarjuk előzni, jóval többet kellene foglalkozni a zaklatók csoportjával. A kutatás fényt derített arra, hogy az elhanyagoló szülői magatartás az egyik melegágya ennek, így a szülőket sokkal jobban kellene segíteni abban, hogy konstruktív segítői és szövetségesei legyenek a gyerekeiknek. **A zaklatók értelmiségellenes magatartása és az iskolázatlanabb szülők nemi sztereotípiákat erősítő nevelési stílusa automatikusan kitermeli a női áldozatokat és a férfi agresszorokat.** Ezen mindenképpen egy kevésbé értelmiségellenes társadalmi hangulat és gendertudatos szemlélet lenne fontos mind az oktatásban, mind a gyerekevelésben.

Az iskola szerepe és megítélése

Az iskola első ránézésre úgy tűnik, hogy nem ad túl sok támaszt az internethasználat és az online zaklatás terén a tanulóknak. **A szakképzésben tanulók kétharmada soha nem beszélget a tanáraival arról, hogy mit csinál a neten, vagy arról, hogy mi zavarja és segítséget sem kapnak ezen a téren.** Ami a leggyakoribb iskolai tevékenység ezen a téren szerintük, az az iskolai internethasználat szabályozása. Ezen felül biztatják őket a pedagógus a neten való tanulásra és tanácsokat adnak a biztonságos nethasználatról, valamint segítenek a keresésben. **Érdekes módon a honlapokról és azok megbízhatóságáról a tanulók több, mint 40 százaléka szerint az iskolában sem esik szó.** Ez azért is lehet probléma, mert mint láttuk, ez az a terület, ahol a szülők és gyerekek is nagyon tanácstalanok.

Ugyanakkor, amennyiben a zaklatás által érintettség szerint is megnézzük, úgy kiderül, hogy az iskola valóban nem beszélget sokat a gyerekekkel arról, ha zavarja valami őket a neten, vagy kevesen említették, hogy segítenek ebben, de éppen **a legrejtőzködőbb (akik nem válaszoltak az online zaklatást firtató kérdésekre) csoport esetén szignifikánsan nagyobb mértékben jelenik meg a**

pedagógus. Míg átlagosan 11 százalék említette, hogy gyakran vagy mindig segít a pedagógus, ha zavarja valami a neten, a rejtőzködő csoportban ez az arány kétszeres. Az érintettségüket titkoló tanulók családjában az adatok tanúsága szerint szignifikánsan kevesebb az otthoni kommunikáció és rosszabb a hangulat, mint a többi tanuló családjában. Miután sem a kortárs csoportban, sem a szülőkhöz nem találnak támaszt, a pedagógusok azok, akik a leginkább tudnak segíteni nekik.

A szülők többsége a családtagok, barátok révén illetve a média, internetszolgáltatók és biztonsági információt tartalmazó honlapokon keresztül tájékozódik a gyermekek biztonságos internethasználatáról. **A gyerek iskolájából 39% informálódik, de 58% szeretne többet is megtudni az iskolán keresztül. A kormányzati szervek vagy önkormányzatok révén 15% tájékozódik, de 25% szeretne innen is információt kapni. Úgy tűnik, hogy az olyan állami szereplők, mint az iskola, kormányzati szervek és önkormányzatok a gyermekek biztonságos internethasználatát tekintve sokkal többet is tehetnének a szülők informálása terén.**